

PIETER VAN WAESBERGE.

De oudste zoon van Pieter Abrahamsz. van Waesberge, Pieter Pietersz. van Waesberge, uit diens tweede huwelijk, van 28 Nov. 1713, met Aletta van Dongen, Weduwe van Charles Michel, werd geboren te Rotterdam, den...? Dec. 1714. Hij volgde zijne voorvaderen op in de betrekkingen van Drukker der Admiraliteit aan de Maze en van Stads Drukker der Stad Rotterdam.

Door hem werd in den jare 1768 een huis in de Koestraat aangekocht, ten einde nimmer door anderen genoodzaakt te kunnen worden de drukkerij en den boekwinkel te moeten verplaatsen.

Het is van hem, dat ik een M. S. onder den volgenden titel in folio bezit (1):

„Alöude bewaarde Stukken, mijner voorvaderen Drukkerije. Daaronder ook sommige ten onzer tyden, by ons gedrukt; welke, schoon juist alle geen directe relatie tot den anderen hebben: nogtans te myner keuse, als ter gedagtenisse by malkaâr op deze wyze gesorteert, heb doen binden in het Jaar A° 1766.”

Schoon nu het oude, veelmin het alöude, der stukken in deze verzameling niet bewaarheid wordt, daar vele van den aanvang der achttiende, niet één uit de zeventiende eeuw, dagteekenen, zoo is toch deze verzameling in meer dan één opzigt belangrijk, en wensch ik daaruit een en ander mede te deelen.

De verzamelaar toont daarin een man geweest te zijn van werkzaamheid en orde, en een ijverig beminnaar van zijn geslacht, welks afnemend aanzien hem zeer ter harte ging, en waaromtrent hij niet nalaten kon zijne klagten te uiten.

Deze verzameling bevat:

1° „Sommier Berigt, rakende de Chartres der Stadt Rotterdam,” bevattende 35 bladz. folio, niet gepagineerd, en waarvan de Heer G. van Reyn spreekt in de voorrede bl. xxi, van zijne „Geschied-

(1) Op bladz. 192 was hiervan alreede sprake. De aldaar aangehaalde bladz. is die der uitgave van 1859.

kundige Beschrijving der Stad Rotterdam; Te Rotterdam, bij Wed. van der Meer & Verbrugge. 1832," en welke Notitie later verbeterd en aangevuld is door den Pensionaris Meerman. Wat het eerste Sommier berigt aangaat, dit is, blijkens het in de verzameling aangeteekende, door de Van Waesberge's als stads-drukkers gedrukt, en zeer waarschijnlijk insgelijks de tweede, latere, uitgebreidere Notitie.

2° Bevat deze verzameling de proeve der reeds genoemde „Geanplieerde Opstelling" en hare toevoegselen, en staat aan het einde daarvan geschreven „Deze als proeve van onze gewezen Vader Pieter van Waesberge bewaart, dus Egt."

3° Eene „Nadere Memorie, rakende de Posterye op Engelandt." 6 bladz., in folio.

4° Een „Antwoord en Elucidatie op de vragen by de Heeren van Amsterdam ter Vergaderinge van Haar Ed. Groot Mog., op den 18 Januarij des Jaars 1709 gedaen, met relatie tot het advys, op den 25 September 1708 uytgebragt," 4 bl., in folio.

5° Eene Waarschuwing van 19 Mei 1716, om de Zeeuwsche Ryksdaalders niet hooger uittegeven ofte ontvangen, als tegen 50 stuivers per stuk. In fol. plano.

6° Een Request aan de Edele Groot Achtbare Heeren, de Heeren Burgemeesteren der Stad Amsterdam, door verscheiden kooplieden (Amsterdamsche) de dato 6 Februarij 1727 gepresenteerd, aangaande klagten etc. over de slechte hoedanigheid, pakking etc. der Holland-sche Haring. Met een Extract daaruit getrokken, door den Heer Pensionaris Hoornbeek te Delft, groot 15 bl. folio.

7° „Nader Memorie, dienende tot Refutatie van zeker berigt, door Burgemeesteren en Vroedschappen der Stede Vlaardingen, overgegeven aan de Ed. Groot Agtbare Heeren Gedeputeerden van de groote Visscherye en Haringvaart in Holland en West-Vriesland. Concernerende het verhoogen, verpakken en branden van den Haring," bevattende 45 bladzijden in folio.

8° Eene Memorie van Heeren Burgemeesteren dezer Stad, aan haar Ed. Groot Mogende, op eene Missive van den Raad ter Admiraliteit aan de Maze, rakende het benaderen van vier pakken Manufacturen, door de Commiesen ter Recherche binnen deze Stad, gedateerd 20 April 1728, 6 fol. bladz.

9° Eene Waarschuwing brandstoffen, waaruit brand te vreezen is, betreffende.

10° Een bestek, de dato 15 April 1727, en Conditien der aanbesteding van een nieuwe houte brug buiten de Delfsche Poort alhier, lengte begroot op 88 en breedte op 22 Rynlandsche voeten, en voorts verscheide Publicatien en andere stukken, voor Pieter van Waesberge, Stads Boekdrukker, van bijzonderen intrest, als zijnde door zijn eigen hand gedrukt.

11° Waarschouwing tegen en indaging van den voortvlugtigen en Insolventen Lodewijk van den Bommenae, gepubliceerd 4 Januarij 1727.

12° Eene Lijst van de Prijzen, waarvoor het gezegele papier in Rotterdam verkocht wordt, aan Gerrit en Pieter van Waesberge,

Stads Boekdruckers voormaals te drukken geordonneert door wijlen den Heer Secretaris J. Hage.

En eindelijk eenige Waarschuwingen, Publicatiën, Ordonnantien, Notificatiën, Bekendmakingen enz., 's Lands en Stads-zaken betreffende.

Wat de klagten van Pieter van Waesberge over het afnemen van het aanzien der stads-drukkerij aanbelangt, vind ik door hem genoteerd:

„Is voor ons beklagelyk, dat het Beneficie der Stads Drukkerije, al voor een lange reex van jaren, ongelukkig, ter vermagering der Van Waesberge's te zeer is gefnuikt, (terwijl het meerendeel van derzelver nazaten zig met de geringste handwerken moeten generen), worde hier genoot ter beklag, uit volgende redenen:

De Heer Burgemeester van Teijlingen voor omtrent 30 jaren geleden, zyne kinderen latende onderwysen van een gering France Schoolmeester, genaamd Marie, bezorgden voor den zelve, dat alle schryfpennen, die de Stad mogt benoodigt hebben, (ofschoon wy tot de Leverantie derzelve van Heeren Burgemeesteren waren gequalificeert) (1) door dezelve France Marie voortaan moesten geleverd worden, en moeten tot heden zulks met goede oogen aanzien. Maar of dit niet genoeg was, dezelfde Marie moest, op eene gemakkelijke wyze, zonder werken, grooter gemaakt worden; daartoe heeft wylen de Heer Burgemeester de Wilhem (wiens zoon toen ook naderhand door deselve France Meester onderwesen wierd), hem, by de gemelde Leverantie der Pennen, vereert met een profitabel ampt, zijnde thans nog Raffactiemeester van den Tabak binnen deze Stadt. De Naamwyzer der Regeringe van Rotterdam (wie oordeelt dit niet als een tak der Stads Drukkery?) is toegevoegt aan Nicolaas Smithoff een Boekverkooper, die zelfs geen drukkery heeft, en die jaarlyks deselve Naamwyzer by Stefanus Mostert laat drukken. De Rotterdamsche Courant is mede, volgens vrije dispensatie, door Heeren Burgemeesteren vergunt te drukken aan Casteleyn, van Haarlem hier gekomen, en thans hem nog toegevoegt de Boekverkooper Arrenberg. Zoo gaat het insgelyks met de Leverantie dezer Stads Papieren, dewelke dan door den een, en dan door den ander, gelyk ook al door wylen den Clercq Adrianus Martinius, toenmaal Clercq ter Secretarie van deze Stadt, plegen geleverd te worden, en waarvan bij de Van Waesberge's omtrent 10 à 12 riem in een geheel jaar geleverd worden.”

Wij zien hier niet vele loftuizingen aan de toenmalige Regering onzer stad, door haren geprivilegeerden drukker, toebrengen; maar gelyk hij hier weinig lof voor de Regering over heeft, bevatten zijne aantekeningen eenige bijzonderheden, die ook niet tot lof en eere van de toenmalige burgerij strekken.

Zoo vermeldt hij de ongeregeldheden, die in de jaren 1740 en 1741, wegens de duurte der levensmiddelen, plaats grepen, en inzonderheid

(1) Zie Bijlage X, alwaar men de benoeming, tot het leveren van al hetgeen de stad aan Boekdruckers en Boekverkoopers zaken mogt van noode hebben, vindt.

het morren van het volk in Augustus 1741, over de duurte van de boter; welk morren Dingsdag 12 September aanvangende, op de Botermarkt en in de Boterhal, daarna op andere plaatsen in de stad zoo toenam, dat men eerst de huislieden dwong de boter een derde minder te verkoopen, en later de boter wegroofde, zoodat de huislieden moeite hadden zich voor grooter ongemak te bergen; waarover 15 September 1741 eene Publicatie verscheen, in de verzameling bewaard.

Hierin aldus voorzien zijnde, ontstond er een ander misverstand, dat de kaasboeren hadden moeten misgelden, ware er niet, in den aanvang dier troebelen, eene Publicatie tot opheldering, van wege de Ed. Gr. Achtb. Heeren van de Wet, in dato 28 September 1741, verschenen, welke het gemor stuitte.

In het volgend jaar moesten het de Impost-meesters Floris van Weersel en Thomas van Pausé ontgelden, de eerste van welke, tusschen 16 en 17 April, des avonds omstreeks elf ure, en de andere den 16 Mei, mede om elf ure des avonds molest leed; bovendien werd nog, in den nacht van den 12 Junij, het Teldershuisje aan het eind van den Haringvliet, bij de Engelsche kerk staande, opengehoopen en uitgeplunderd; waarover 4 Julij 1742 eene Publicatie afgekondigd werd, met belofte van f 500,— premie voor het aanbrengen van den dader of de daders van het feit, en verbiedende, na eerst de molestatiën den Impost-meester Floris van Weersel aangedaan, opgesomd te hebben, „op het allerserieuuste en scherpste aan allen en een ygelijk / van aan de voorsz. Impost-meester ofte zijne bediendens / ofte aan deszelfs goederen / eenig de minste molest / hinder of schade aan te doen / op poene dat de Dader of Daders deswegens / met de uytterste rigeur sal of zullen werden gestraft / na de Placcaten van den Lande”.

In het bekende jaar 1747, door onzen stads drukker en anderen het Wonderjaar geheeten, hadden er bewegingen van eenen gansch anderen aard plaats. In dit jaar werd men in de Republiek alom dagelijks meer beducht voor een inval van de Franschen. En niet zonder grond, daar deze, onder zoogenaamde termen van vriendschap (en zooals men toen sprak, om onze Landen te bewaren) al langzamerhand aanvingen te naderen. Verder bepaalt zich onze drukker bij deze zaak niet, als in de geschiedenis van ons land opgeteekend. „Maar de maand April”, gaat hij voort, „in het genoemde jaar, en vervolgens, geeft mij aanleidinge tot de bijzonderste gebeurtenissen.”

Op 't eind van April, kwam er een Middelburgsch schip, versierd met eene groote Prinsenvlag en wimpel, brengende tijding, dat Zijne Hoogheid Willem Carel Hendrik Friso, Prins van Oranje-Nassau, binnen de stad Veere en vervolgens in geheel Zeeland, op het verlangen (op de biddinge) des volks, tot Stadhouder, Admiraal en Capitein Generaal derzelve Provincie etc. uitgeroepen was.

Dit gezigd en deze tijding, en de naar aanleiding daarvan wapperende vlaggen, deed de zoo lang smeulende liefde voor zijne Hoogheid bij alle welmeenende vaderlandlievende Rotterdammers ontvonken en „tot een gantsch vuur bernen.”

De burgers gaven welhaast aanleiding (1) tot nadenken aan hunne Burgervaderen, die de noodzakelijkheid beseften van hunne zijde te doen blijken, dat zij de verkiezing van Hoogstgemelde Zijne Hoogheid tot dezelfde hooge betrekkingen, als waarmede men hem reeds in Zeeland begroet had, toejuichten.

Het dragen van de Oranje-kleuren, van Oranje-strikjes op de hoeden, eerst door kinderen, wakkerde de beweging aan, tot dat men, op Zaterdag morgen 29 April, zijnde de dag, waarop de klok van het Raadhuis gewoonlijk gehoord werd tot het maken van nieuwe Burgemeesteren en Schepenen, eene ontelbare menigte, waaronder ook onzen drukker met verscheidene deftige en waardige burgers, naar het plein van het Raadhuis zag toevloeijen, die, in discours staande, terstond uit hun midden eene commissie vormden (2), om bij Heeren Burgemeesteren binnen te treden en aldaar eerbiedig te verzoeken, dat hun Ed. Gr. Achtb. de goedheid geliefden te hebben, Zijne Hoogheid Willem IV, Prins etc. — om allergewigtigste redenen, die den minsten tijd van uitstel niet lijden konden — alhier te verkiezen tot Stadhouder, Admiraal en Capitein Generaal etc.

De overredende aanspraak van Timmers, als daartoe, buiten zijn toedoen, door een ieders vriendelijk aanzoek als gedwongen, en van andere binnengetreden burgers, zoo bij Burgemeesteren, als in de volle Vergadering van Heeren Vroedschappen, en nog meer het ontzettend gejoel en geroep van buiten, veroorzaakte, dat zoo spoedig mogelijk — nadat er nieuwe Burgemeesteren en Schepenen verkozen waren — met luider stemme, door twee Heeren..... uit Vroedschap's Kamer, aan het volk werd toegeroepen: dat haar Ed. Gr. Achtbaarheden — voor zoo verre deze stad aanbelangt — Zijne Hoogheid, den Heere Prince van Orange, hebben verkozen tot Stadhouder, Admiraal en Capitein Generaal, en dat de Heeren Gedeputeerden naar 's Gravenhage aanstonds daarvan zouden kennis en berigt geven. Welke verklaring aan het volk, ook „immediatelijk” — na voorafgaand klokkengelui — van het Raadhuis werd afgekondigd.

Weldra zag men de vlaggen op den toren, de Oranje-linten aan hoeden en mutsen, vivat Oranje was het woord op ieders lippen, en de straten weergalmden van het geschreeuw „Oranje boven!”

Des Zondags hierop volgenden weergalmden een toon van geestelijke blijdschap: der Predikanten mond was vol van lof en sommiger tong vrij los.

Maar welhaast geraakte de teugel vrij en werd het volk bandeloos. Dit ondervond men op Maandag daarna; de toestand werd dreigend zoowel in de stad als in het geheele land. De vrees voor de Justitie scheen te verdwijnen.

(1) Hoe weinig bedaard en gepast van de zijde der burgerij deze aandrang geschiedde, zien wij uit de „Verz. van stukken betrekkelijk Rotterdam in 1784.” Te Dord. en Rott. 1785, 3^e Deel, bl. 357.

(2) Deze commissie bestond uit Jacob Timmers, Schoonvader van onzen stadsdrukker Pieter van Waesberge, Abraham de Bruyn, Lieve Kaas, Gerrit van Leeuwen, Abraham Nieuwland en nog enkele anderen, wier namen niet genoemd worden.

Het straatgeschreeuw vermeerderde: Oranje boven! enz. Oranje boven al! Het slechtste volk naderde de burgerhuizen, men zwierde met gansche rijen de huizen binnen, en vergde den burgers geld af.

Wel lieten de Heeren van de Wet — na voorafgaand klokken-gelui — des avonds van 1 Mei, eene Waarschuwing tegen deze dartelheid uitgaan, met bedreiging van strengelijk te straffen hen, die als verstoorders van de algemeene rust en veiligheid der goede burgerij en ingezetenen zouden „geattrapeerd” worden; maar beter dan deze bedreiging kwam op dezen — voor altoos zoo genoemden — Franschen Maandag (1) een noodkreet, die in alle steden gehoord werd, den goeden in den Lande te stade. Van alle zijden hoorde men de rouwmare: „De Franschen zijn geland!” — „De Franschen zijn gezien te Scheveningen, met platboomde vaartuigen!” — „Nu is het met het Land gedaan!”

Waarlijk, het was eene gezegende stem, die door de vrees, welke zij aanbragt, op eenmaal de geduchte binnenlandsche beroerten stremde. Het vernomen alarm deed al de compagniën burgers in de wapenen treden, waaronder verscheidene vrijwilligers gevonden werden.

Uit de wapening ontstond alweder eene andere beweging van het volk: sommigen liepen naar het Raadhuis, velen naar 's Lands Magazijn, dezen naar de woningen der zwaardvegers, wapenen eischende en nemende (2), genen lieten zich uit, den Franschen vijand met vuur te keer te willen gaan enz.

Ongeveer in de helft van den nacht werden de burger-compagniën, die onder de wapenen getreden waren, afgedankt, daar men begreep en overreed werd, dat het een valsch gerucht geweest en er geen Franschman gezien of vernomen was.

Woensdag daaraanvolgenden ontving men uit den Haag het berigt, dat Zijne Hoogheid, ter Vergadering van Haar Ed. Mogende, de Heeren Staten van Holland en West-Vriesland, met eenparigheid van stemmen tot Stadhouder, Admiraal- en Capitein-Generaal over de Provinciën van Holland en West-Vriesland was verkozen, aangesteld, en in den Haag, uit naam van Haar Ed. Gr. Mog., als zoodanig reeds geproclameerd.

Hiervan gaven de Ed. Gr. Achtb. Heeren hunnen goeden burgeren berigt, bij Publicatie van 3 Mei, met bijvoeging, dat, tot bewijs van hun genoegen hierover, er des avonds na de godsdienst-oefening openbare vreugdebedrijven binnen de stad zouden geschieden.

Naar de bekende order, uit 's Hage, der manier en wijze hoe de Predicanten voortaan voor de Regeringe, in den Gebede de Rang moesten volgen:

- 1° Voor de Heeren Staten van Holland en West-Vriesland.
- 2° Voor Zijne Hoogheid.

(1) C. van Oeveren. Schets der fransche Maandag. Rott. 1776, in 4°.

(2) Later moest, op gedane advertentie van 6 Mei 1747, met bedreiging van straf bij niet nakoming, al het genomene terug gebracht worden. Deze publicatie is met alle de voornoemden door Pieter van Waesberge bewaard geworden in zijne, bij mij voorhanden, verzameling.

3° Voor de Magistraten etc., werd, op aanschrijving van de Ed. Groot Mog. Heeren Staten van Holland en Westvriesland en ter Ordonnantie dezer van 29 April, den 6 Mei van het Raadhuis gepubliceerd, „dat alle woensdag avond de klokke seeven uren / in de kerken binnen dese stad / sal werden gehouden een Extra-ordinaire Beedestond” en dit wegens den „onlangs gekoomen vyandlyke inval van de Troupes van Zijne Majesteit den Koning van Vrankryk in het Territoir van den Staat.”

Hierop volgde, tot algemeene blijdschap, eene Publicatie van hun Ed. Gr. Achtb. in dato 15 Mei 1747, waarbij kennis werdt gegeven aan de goede burgerij, van de tijding, dat Zijn Hoogheid dien morgen ter vergadering van haar Ed. Groot Mog^d was geïnstalleerd tot Stadhouder, Admiraal en Capitein Generaal van Holland en Westvriesland; voorts, dat er dezen avond ten 9 uren publieke vreugdebedrijven en illuminatien binnen deze stad zouden geschieden etc. Eene recom-mandatie, tegens ongeregeldheid en moedwil, opdat alles blijve binnen de palen van orde, sloot deze bekendmaking.

Verder werd ter stads drukkerij gedrukt eene Notificatie van Heeren Burgemeesters en Regeerders dezer stad (volgens Resolutie der Heeren Staten van 5 September laatsleden), dat ter Thesaurie dezer stad een Negotiatie op Recepissen, voor zes maanden, tegens den intrest van 4 ten honderd, in 12 maanden vrij etc. zoude gedaan worden.

Hierna volgt een Model, van de wijze en maniere der bewuste liberale gifte, onder vraagpunten etc. En daarnaast het Formulier der gewone kwitantien; alles om te voldoen aan het Placcaat van haar Ed. Groot Mog^d. gearresteerd den 12 September 1747.

Onze verzamelaar teekent voorts eenige beschuldigingen aan tegen sommige toenmaals regerende Heeren, welke men begeerde — zoo als men sprak — dat mogten worden afgezet. Hij deelt tevens de wijze mede, hoe deze zich, door gedrukte en aangeplakte biljetten, van den hun aangewreven blaam trachtten te zuiveren. Hij geeft aan, hoe deze groote sommen gelds voor diegene beloofden, die zulks konden bewijzen. Voor den Heer Mr Theodorus van Teijlingen, drukte hij eene Oproeping, waarin die Heer zich, van een hem ten laste gelegd onregt, wenschte te zuiveren (1). Deze mededeelingen eindigt hij met de volgende heusche opwekking:

„Door alle welke Eerroovende en onbetamentlyke discoursen, ter zelve tijdt, verscheiden lieden in deze Stadt, en daaronder vele uit verkeerde oogmerken, om, ware het mogelyk, uit eens anders leet, zigzelve te bevoordeelen! — zich hebben schuldig gemaakt aan verregaande verkeerdheden en onuitwisbare vlekken van een onop-regt gedrag: niet aanmerkende, wat aan de plicht van een goed burger, en voorts aan het character van een Eminent Hooft en Hooger Regeringe moet toegekent en overgelaten worden; behalve het allergewigtigste Godsbevel, dat een ieder blyve in zijne beroeping,

(1) Zie Bijlage II.

Godt alleen vreesse en den Koning Eere; en zoo alle ziele den magten over haar gestelt, onderdanig zijn!"

In den herfst van het jaar vingen verscheidene heethoofdige lieden aan wederom „een ander project t' ontkleeden." Het zoude, zeiden men, voor 's Lands kas meest voordeelig zijn en belangrijke sommen door den tijd aanbrengen, wanneer al de ambten, staande nu ter begeving van Burgemeesteren, bij vacature, openbaar geveild en aan den meestbiedende verkocht werden. Men adresseerde zich ten dien einde zoo lang, dat op den 6 November eene groote menigte menschen zich voor het Raadhuis verzamelde, uit welke eenigen verzochten om in „Burgemeesteren Kamer binnen te staan" en bij monde voornamelijk van Laurents van der Meer, die beleefdelyk, maar tevens zeer vrijmoedig het woord voerde, dit verzoek aan hun Ed. Gr. Achtb. uit liefde en ten nutte van het Vaderland voordroegen. De uitwerking hiervan was, dat denzelfden voordienmiddag — na voorafgaand klokkengelui — van het Raadhuis afgekondigd werd eene Notificatie, die vervolgens gedrukt en ter plaatse gewoon in de stad werd aangeplakt. Deze Kennisgeving, alleen door de vier Heeren Burgemeesteren en derzelver Secretaris, en niet door de Ed. Gr. Achtb. Heeren der Wet onderteeekend, bevatte de toestemming van dit verlangen, behelsde de voorwaarden, en bepaalde hoe die zouden uitgevoerd worden.

Gedrukt en aangeplakt, en door een ieder gelezen, werd zij door de meesten met groote verwondering aangezien, als schijnende eene onbegrijpelijke verandering in de zaak der ambten.

Weinig tijd daarna zag men naast genoemde Notificatie, door Pieter van Waesberge bewaard (1), eene Tegen-Waarschuwing aangeplakt, en gedrukt uit den Haag gekomen, waarbij Zijne Hoogheid Willem Carel Hendrik Friso, als Stadhouder etc. een ieder deed kennelijk zijn, dat men binnen deze stad op den 6 November 1747, op het Raadhuis, den Heeren Burgemeesteren en Vroedschappen de toenmaals genomen Resolutie ter verkooping van de ambten enz., had afgevergd en dus zulk eene handelwijze met groot ongenoegen bij Zijne Hoogheid was vernomen; dat derhalven die afgevergte Notificatie door Zijne Hoogheid werd beschouwd als te zijn afgedwongen, gelijk zulks ook geschied is; waarbij een ieder, die zich daaraan schuldig gemaakt had — schoon voor ditmaal nog gepardonneerd — op het ernstigste werd aangemaand en gewaarschuwd, zich in het vervolg daarvoor te wachten; en ingeval zich iemand daaraan schuldig maakte, deze als een verstoorder van de algemeene rust etc., zoude worden aangemerkt etc., en dat vervolgens de gemelde Notificatie van Heeren Burgemeesteren dezer stad moest gehouden worden voor nul en van geener waarde etc.

Niet lang daarna had de Pachters-geschiedenis plaats, die, hoewel een vernieuwd bewijs van den woeligen geest onzer zoo zeer gevierde voorouders, door de wijze beradenheid der toenmalige stads-

(1) Zie Bijlage Z.

Regenten in Rotterdam, niet dat onstuimig rumoer veroorzaakte, hetwelk zij in Amsterdam verwekte.

Toen deze beweging gaande raakte, deed de regering de goede burgerij bij eene Publicatie bekendmaken, dat ter Vergadering van haar Ed. Groot Mogenden, op het voorstel van Zijne Doorl. Hoogheid den Heere Prince van Oranje en Nassau, onzen Erf-Stadhouder, de zaak „concernerende de afschaffing van de Pachten,” zoo ver is gebragt, dat op heden — 26 Junij 1748 — „dezelve favorabel zal worden geconcludeert.” Tevens het gedrag harer burgeren prijzende, welke zich, in deze omstandigheid, boven die van andere steden, als goede en getrouwe ingezetenen hebben onderscheiden.

De Pachten afgeschaft zijnde, volgde er eene aankondiging, waarbij Heeren Burgemeesteren kennis gaven, dat op Woensdag den 14 Augustus 1748, des morgens van negen tot twaalf ure, en vervolgens al de dagen der week — uitgezonderd Zaterdag en Zondag — gevaceerd zoude worden ten kantore van de buitengewone Verponding, tot de ontvangst van de penningen, welke een ieder, ingevolge de ernstige vermaningen en bevelen, vervat in de Publicatie door haar Ed. Groot Mogenden, met overleg en volgens den voorslag van Zijne Hoogheid den Heere Prince van Oranje en Nassau, onzen Erf-Stadhouder, op den 26 Julij laatstleden bepaald en aangeplakt, zal komen bij te dragen, op rekening van den Tax, waarop een iegelijk, in plaats van de afgeschafte pachten, overeenkomstig de voorzegde Publicatie zal worden gesteld, en welke advertentie, gedagteekend van 10 Augustus 1748, te vinden is in de „aloude bewaarde stukken” van onzen stads-drukker.

Hierop volgt de wijze van taxatie, nadere waarschuwing, qualificatie voor de wijkmeesters en inlichtingen voor de goede ingezetenen. Voorts eene copie der gedrukte advertentiën voor degenen, die meenden te moeten doleren over hunnen aanslag, met aangifte van den tijd en de plaatsen, waar Heeren Commissarissen ter doleantie daartoe zouden vaceren. En eindelijk een Formulier der Lijst, geschikt tot de opgave der doleantiën.

Tot de verandering der Regering binnen onze stad, welke, volgens verklaring van Z. Hoogheid de Stadhouder, geschiedde wegens de diffidentie tusschen de Regenten en ingezetenen dezer stad ontstaan, werden in October 1748 als Commissarissen van Zijne Hoogheid voor Rotterdam, Frederik Hendrik Baron van Wassenaar, Heer van de beide Katwijken en 't Zant, Heemraad van Rijnland enz., en Willem Paauw, Raad in den Hoogen Raad in Holland, afgevaardigd. Deze Heeren namen zitting in het Gemeenelandshuis van Schieland, om aldaar te hooren en te onderzoeken de klagten, die burgers dezer stad konden of begeerden tegen haar Regeerders in te brengen. Zeer weinige ingezetenen verschenen: in mijne aantekeningen worden slechts drie namen genoemd. Daarop namen genoemde Heeren Commissarissen zitting op het Raadhuis der stad, ten einde aldaar den Heeren Vroedschappen, in naam van Zijne Hoogheid benoemd, den behoorlijken eed af te nemen, gelijk geschiedde.

Na met weinige bijzonderheden dit aangeteekend te hebben, maakt

onze verzamelaar gewag van ongewone straatschenderijen, die aan het einde van het jaar plaats grepen, en waarbij men onverhoeds aangevallen, met messen in de kleederen gesneden, en zoo mishandeld werd, dat op Nieuwjaarsnacht van 1749 tusschen twee en drie ure, omtrent het Leidsche veer, van twee zoodanig aangevallenen, de een op de plaats dood bleef en de ander den volgenden avond overleed.

Den 4 Januarij verscheen hierop eene Bekendmaking van Heeren Schout, Burgemeesteren en Schepenen, waarbij van deze straatschenderijen openlijk kennis gegeven en *een Somma van drie hondert Caroli Guldens* uitgelooft wordt „aan diegene / die zoodanige Aggresseurs en straatschenders komen aan te brengen en bekend te maken / zoodanig dat deselve in handen van de Justitie geraken / en daarvan werden overtuigt.” Voorts *een Præmie van zeshonderd guldens* als boven beloofd aan dengenen, die de Boosdoeners van het feit in de Lombertstraat, omtrent het Leidsche veer gepleegd, kon aanbrengen of bekend maken; „en zal de naam van den Aanbrenger ofte Aanbrengers / des verzoekende / werden gesecreteert.”

De daders, een Fransche pruikmaker en zijn bediende, gewoon hebbende in het Afloopen van de Wagestraat, benevens een branders-knecht, ontdekt en door den Schout Van Gelder gevat, werden daarna gevonnisd en het vonnis geëxecuteerd. Het vonnis van den branders-knecht wordt niet medegedeeld, de beide andere, inzonderheid dat van den bediende van den pruikmaker, teeken ik op, uithoofde van het eigenaardige der regtsbedeeling in die dagen.

Volgens sententie dan, werd de pruikmakersknecht op een kruis gebonden, eerst de regterhand afgehakt en hij tweemaal daarmede in het gezigt geslagen, daarna levend geraadbraakt, vervolgens op het galgenveld, met de hand op een pen boven zijn hoofd, op een rad bevestigd.

De pruikmakersbaas werd, in zijn blaauwe chambre-cloak, met een strop om den hals onder de galg te pronk gezet, om de justitie van zijn knecht te aanschouwen; daarna op het schavot ontkleed, aan den geeselpaal gebonden, strengelijk gegeeseld en gebrandmerkt, en — zoo onzen aantekenaar wel heugt — voor 50 jaren in het werkhuis der stad gedetineerd, om aldaar met zijne handen zijn brood te verdienen, hoewel hij, naar gissing, maar omtrent 10 jaren daarin geweest is.

Waren er nu eenige jaren van zorg en bekommelingen bij inwendige beroeringen en bij vreeze voor oorlogsvuur van buiten voorbijgegaan, des te algemeener was de vreugde in het gansche land en bij het volk nu Hun Hoog Mogenden de Heeren Staten Generaal, met bewilliging van de Edele Groot-Mogende Heeren Staten van Holland en Westvriesland, goed vonden, dat op Vrijdag den 13 Junij 1749 des avonds alom in het gansche land vreugde-teekenen over den gesloten vrede, met luiden en spelen der klokken, opsteken van vlaggen, spelen der orgelen in de kerken, lossen van het kanon en het branden van pektonnen, zouden bedreven worden.

Maar de onrust onder het volk was nog niet geweken; want nu volgt nog een verhaal van onlusten, die ontstonden door een bevel uit den Haag, waarbij, ter voorkoming van bedriegerij in de gemeene Lands middelen, de wijnkoopers gelast werden om den behoorlijken eed af te leggen.

Het is bekend, hoe bij deze gelegenheid de wijnkooper Gerrit Hagedoorn, wonende in de Bierstraat, grooten last en schade aan zijn huis leed; hoe het miltzieke volk in zijn pakhuis drong, de kranen der voeren openzette of die geheel uithaalde; en dit, dewijl gemelde wijnkooper, zoo als hij aan Pieter van Waesberge zelf verzekerde, de eerste was, die gemelden eed aflegde, vermeenende hij, dat het zijn christen- en burgerpligt was dit te doen, als de overheid het vorderde.

Volgens hetgeen Hagedoorn later aan Van Waesberge verzekerde, werd hem de schade, volgens zijne opregte opgave, van hooger hand deugdelijk vergoed.

Het geheel dezer aantekeningen sluit, na de opsomming van den inhoud en van nog eenige aan het einde der bewaarde stukken te vinden Publicatiën, Advertentiën, en Waarschuwingen van minder belang, met de „heuchgelijke gebeurtenisse van 't jaar 1766, waarin men te gemoet zag, dat Zijne Hoogheid den V^{den} Willem, Prince van Orange en Nassau, als Erf-Stadhouder, Capitein-, Admiraal- en Generaal dezer Provincie, op 8 Maart, bij gelegenheid van zijn achttiende verjaardag, stond te worden geïnstalleerd en beëdigd.” Eindelijk bevinden zich hier nog achter de Ordre en het Reglement tot de ontvangst van Zijne Hoogheid, als Hoogstdezelve op den 20 Mei 1766, — Dingsdag van Pinksteren — de stad met zijne tegenwoordigheid vereeren zoude; en de Publicatie, waarbij bepaald werd, dat 12 compagniën van de burgerij in het geweer zullen komen, volgens Reglement daarvan gearresteerd.

Een extract uit de Gifteboeken van Rotterdam, deel N° 97, van 1 Februarij 1769, doet ons zien, dat gegeven werd aan Pieter van Waesbergen, stads drukker, gift en eigendom van een huis W. Z. Hoofdsteeg op de hoek van de Rijstuijn, belendend ten zuiden aan Michel van den Graaff voor aan de straat tot achter aan Jan Cox, ten protocolle N° 3712. Des anderen daags werd deze woning weder verkocht.

Pieter van Waesberge was 3 December 1741 te Rotterdam gehuwd met Cornelia Timmers, die na het overlijden van haren echtgenoot, dat waarschijnlijk in 't begin van 1780 voorviel, den 18 April 1780, eene overeenkomst met zijnen opvolger aanging, volgens welke de laatste uitkeering geschiedde op 31 Dec. 1783.

Op het Register van begravenen te Rotterdam staat aangeteekend: 10 Julij 1787, Cornelia Timme (sic) Wed^e Pieter van Waesbergen, in den Oppert, 67 jaren.

JOURNAEL gehouden by J. Timmers en A. de Bruin, Burgers der Stad Rotterdam, wegens eenige merkwaardige gebeurtenissen in MDCCXLVII betrekkelijk Z. D. H. den Heere Willem Karel Hendrik Friso, enz. Rotterdam by Pieter van Waesberge, 1748, voor de Uitgevers, 32 foll. in 4.

Het origineel H. S. berust op de Kon. Bibl. te 's Hage, en is het oorspronkelijke stuk den Erfstadhouder aangeboden. Is dit boek ooit uitgegeven?

INSTRUCTIEN VOOR DIT COLLEGIE, (ter admiraliteit op de Maze) en voor de verschillende Officianten onder hetzelfde ressorterende. Eerste Deel. Te Rotterdam, By Pieter van Waesberge, Ordinaris Drukker van 't Ed. Mog. Collegie ter Admiraliteit op de Maze, 't jaar 1760, kl. in 8 met het wapen der Admiraliteit.

L.

Naar eene geschreven copie, op een zogenaamd schijnbedrieg.